

PROTOKOL ZA SLUŽBE ZA PODRŠKU SVJEDOCIMA, OŠTEĆENIMA I ŽRTVAMA TRGOVINE LJUDIMA I NASILJA U PORODICI

Finansirano
od strane Evropske
unije i Savjeta Evrope

EUROPEAN UNION

COUNCIL OF EUROPE

CONSEIL DE L'EUROPE

Implementirano
od strane Savjeta Evrope

VRHOVNI SUD
CRNE GORE

PROTOKOL ZA SLUŽBE ZA PODRŠKU SVJEDOCIMA,
OŠTEĆENIMA I ŽRTVAMA TRGOVINE LJUDIMA
I NASILJA U PORODICI

Savjet Evrope
Vrhovni Sud Crne Gore

PROTOKOL ZA SLUŽBE ZA PODRŠKU SVJEDOCIMA,
OŠTEĆENIMA I ŽRTVAMA TRGOVINE LJUDIMA
I NASILJA U PORODICI

*Ovaj Protokol je pripremljen uz finansijsku podršku
Evropske unije i Savjeta Evrope. Stavovi izraženi u
njemu ne predstavljaju nužno zvanične stavove
Evropske unije ili Savjeta Evrope.*

Dozvoljena je reprodukcija izvoda (do 500 riječi),
osim za komercijalne svrhe, pod uslovom da je
očuvan integritet teksta, da se izvod ne koristi izvan
konteksta, da ne daje nepotpune informacije niti
na neki drugi način dovodi čitaoca na pogrešne
zaključke o njegovoj prirodi, obimu ili sadržaju teksta.
Izvor teksta je uvijek obavezno navesti na sljedeći
način "© Savjet Evrope, 2021". Sve druge zahtjeve za
reprodukciju/prevod dijela i cijelog teksta, treba
uputiti na Directorate of Communications,
Council of Europe (F-67075 Strasbourg Cedex ili na
publishing@coe.int).

Svu ostalu korespondenciju koja se odnosi na ovu pu-
blikaciju treba uputiti na adresu: Human Rights
National Implementation Unit, Avenue de l'Europe
F-67075 Strasbourg Cedex, France,
Tel. +33 (0)3 88 41 20 00
E-mail: Horizontal.Facility@coe.int

© Savjet Evrope, jun 2021. Sva prava zadržana.
Licencirano Evropskoj uniji pod uslovima.

Priprema za štampu:
3M Makarije doo Podgorica

Fotografije: Freepik

Council of Europe Publishing
F-67075 Strasbourg Cedex
<http://book.coe.int>

Štampa 3M Makarije Podgorica

Sadržaj

1. OPŠTA RAZMATRANJA	7
1.1. Kome je ovaj protokol namijenjen	7
1.2. Organizacija Službi za podršku svjedocima, oštećenima i žrtvama trgovine ljudima i nasilja u porodici	8
1.3. Svrha i cilj Protokola	8
1.4. Kako će se Protokol koristiti?	8
1.5. Značenja izraza	8
1.6. Međunarodni standardi u oblasti ljudskih prava za zaštitu žrtava u sudskim postupcima, naročito ranjivih grupa (žrtve nasilja u porodici i trgovine ljudima)	10
1.7. Domaći pravni standardi koji se odnose na rad Službe	13
1.8. Vodeća načela iz Protokola	14
1.9. Saradnja sa drugim relevantnim institucijama	15
2. OPŠTI, PROCESNI I ADMINISTRATIVNI POSLOVI SLUŽBE U RADU SA ŽRTVAMA NASILJA U PORODICI I TRGOVINE LJUDIMA	17
3. PROCESNI KORACI U RADU SA ŽRTVAMA NASILJA U PORODICI I TRGOVINE LJUDIMA KOJI UČESTVUJU U SUDSKIM POSTUPCIMA	19
3.1. Prvi kontakt sa žrtvom nasilja u porodici i trgovine ljudima	19
3.2. Pružanje informacija žrtvama nasilja u porodici i trgovine ljudima	20
3.3. Upućivanje na određene službe za žrtve nasilja u porodici i trgovine ljudima	22
3.4. Pružanje emocionalne podrške žrtvama	23
3.5. Posjete sudu prije suđenja	23
3.6. Osiguravanje bezbjednosti žrtve tokom davanja iskaza	24
3.7. Pomaganje žrtvi tokom svjedočenja (davanja iskaza)	24
3.8. Pružanje povratnih informacija žrtvama nakon završetka suđenja	25
Prilog 1 Obrazac 1 – Tromjesečni izvještaj	27
Prilog 2 Obrazac 2 – Individualni plan	29

SKRAĆENICE

CCTV	Tehnički uređaji za prenos slike i zvuka
EU	Evropska unija
NVO	Nevladina organizacija
SE	Savjet Evrope
UN	Ujedinjene nacije

ZNAČENJE IZRAZA

- Služba** Služba za podršku svjedocima, oštećenima i žrtvama trgovine ljudima i nasilja u porodici
- Žrtva** Za potrebe ovog dokumenta, pojam žrtve se ekstenzivno koristi na način da obuhvati sve kategorije lica koje u sudskim postupcima učestvuju u svojstvu svjedoka oštećenog, kao i svjedoka.
- NAPOMENA:** Izrazi koji se u ovom protokolu koriste za fizička lica u muškom rodu podrazumijevaju iste izraze u ženskom rodu.

1. OPŠTA RAZMATRANJA

„Države treba da obezbijede posebne službe za podršku žrtvama. (...) Žrtve treba što je više moguće zaštititi od sekundarne viktimizacije.”¹

1.1. Kome je ovaj protokol namijenjen

Ovaj protokol namijenjen je ovlašćenim licima iz Službama za podršku svjedocima, oštećenima i žrtvama trgovine ljudima i nasilja u porodici (u daljem tekstu: „Službe”), koji dolaze u kontakt sa ovim žrtvama tokom sudskih postupaka. Cilj Protokola je da se pomogne ovlašćenim licima iz Službi da pruže adekvatnu podršku i pomoć žrtvama kako bi ta lica mogla da ostvare svoja osnovna prava i potrebe.

Protokol sadrži informacije o koracima koje treba preduzeti u radu sa žrtvama nasilja u porodici i trgovine ljudima (u daljem tekstu: „žrtve”) koje učestvuju u sudskim postupcima. Takođe, mogao bi da posluži i kao referentni dokument za druge relevantne institucije i organizacije kao što su centri za socijalni rad, policija, Komisija za primjenu programa zaštite svjedoka, ali i kao podsticaj svim žrtvama odnosno potencijalnim žrtvama da se obrate Službi, kako u fazi prije tako i tokom suđenja za djela nasilja u porodici i trgovine ljudima.

Iako standardi predviđeni ovim protokolom nijesu pravno obavezujući, oni upućuju na vrste usluga koje prema međunarodnim i domaćim pravnim standardima treba da budu pružene žrtvama.

Ovaj protokol izrađen je u sklopu projekta „Unapređenje procesnih prava u pravosudnom sistemu Crne Gore”, koji je dio zajedničkog programa Evropske unije i Savjeta Evrope „Horizontal Facility za Zapadni Balkan i Tursku 2019-2022”, a u saradnji sa Vrhovnim sudom Crne Gore.

1 Izvještaj UNDP-a, Development of a Witness and Victim Support System, 2014.

1.2. Organizacija Službi za podršku svjedocima, oštećenima i žrtvama trgovine ljudima i nasilja u porodici

Službe su ustanovljene odlukom predsjednika sudova u svim osnovnim i višim sudovima, kao i u sudovima za prekršaje širom zemlje koji imaju nadležnost da postupaju u predmetima nasilja u porodici i trgovine ljudima.

Cilj Službi je pružanje emocionalne, logističke i pravne pomoći i podrške žrtvama prije, tokom i nakon svjedočenja. Služba vrši poslove iz svoje nadležnosti neposrednim radom sa žrtvama nasilja u porodici i trgovine ljudima.

Ovlašćena lica koja rade u Službama su pravni savjetnici u sudovima (međutim, ovlašćena lica koja bi trebalo da rade u sklopu Službe mogu biti i stručnjaci iz oblasti psihologije i socijalnog rada).

1.3. Svrha i cilj Protokola

U nedostatku dokumenta kojima se uređuje funkcionisanje i postupanje Službi pri osnovnim i višim sudovima, kao i u sudovima za prekršaje, ovim protokolom nastoje se urediti aktivnosti Službi u skladu sa Krivičnim zakonikom Crne Gore, Zakonikom o krivičnom postupku, Zakonom o zaštiti od nasilja u porodici i porodičnoj zajednici, Zakonom o besplatnoj pravnoj pomoći i međunarodnim standardima ljudskih prava u slučajevima kada žrtve nasilja u porodici i trgovine ljudima učestvuju u sudskim postupcima u svojstvu oštećenog i svjedoka.

Svrha Protokola je:

Standardizacija i sažeti prikaz nadležnosti Službi pri sudovima u radu sa žrtvama nasilja u porodici i trgovine ljudima.

1.4. Kako će se Protokol koristiti?

Protokolom su predviđeni minimalni standardi koje Služba treba da poštuje kako bi kvalitetno pružala usluge žrtvama nasilja u porodici i trgovine ljudima, te predstavlja polaznu osnovu za rad ovlašćenih lica.

1.5. Značenja izraza

Iako Službe rade sa svim punoljetnim žrtvama trgovine ljudima i nasilja u porodici koje im se obrate, ovaj protokol fokusira se na rad sa naročito ranjivim kategorijama kojima je potrebna posebna pažnja tokom krivičnog i prekršajnog postupka.

Značenje termina shodno relevantnim zakonskim propisima u Crnoj Gori:

Žrtva nasilja u porodici znači svako fizičko lice koje je izloženo bilo kojem djelu fizičkog, seksualnog, psihološkog ili ekonomskog nasilja koje se dešava u porodici ili porodičnoj jedinici ili između bivših ili sadašnjih supružnika ili partnera, bez obzira na to da li učinilac dijeli ili ne dijeli isto mjesto stanovanja sa žrtvom;²

Žrtve trgovine ljudima znači svako fizičko lice koje je podvrgnuto trgovini ljudima;³

Svjedok znači lice koje posjeduje informacije od važnosti za sudski ili krivični postupak;⁴

Nasilje u porodici znači sva djela fizičkog, seksualnog, psihološkog ili ekonomskog nasilja koja se dešavaju u porodici ili porodičnoj jedinici ili između bivših ili sadašnjih supružnika ili partnera, bez obzira na to da li počilac dijeli ili ne dijeli isto mjesto stanovanja sa žrtvom;⁵

Trgovina ljudima znači vrbovanje, prevoženje, prebacivanje, sakrivanje ili prihvatanje ljudi, pod prijetnjom, prisilom ili nekim drugim oblikom prinude, otmicom, prevarom, obmanom, zloupotrebom ovlašćenja ili ranjivog položaja, ili davanjem ili primanjem novca ili neke druge povlastice da bi se došlo do pristanka osobe koja kontroliše neku drugu osobu, u svrhu eksploatacije. Eksploatacija kao minimum uključuje korišćenje drugih osoba u prostituciji ili druge oblike seksualne eksploatacije, prisilni rad ili usluge, ropstvo ili prakse slične ropstvu, položaj ropske zavisnosti ili uklanjanje organa.⁶

Domaće zakonodavstvo definiše trgovinu ljudima u Krivičnom zakoniku Crne Gore na sljedeći način: „(1) Ko silom ili prijetnjom, dovođenjem u zabludu ili održavanjem u zabludi, zloupotrebom ovlašćenja, povjerenja, odnosa zavisnosti, teških prilika drugog, zadržavanjem ličnih isprava ili davanjem ili primanjem novca ili druge koristi, radi dobijanja saglasnosti od lica koje ima kontrolu nad drugim licem: vrbuje, prevozi, prebacuje, predaje, prodaje, kupuje, posreduje u prodaji, sakriva ili drži drugo lice, a u cilju eksploatacije njegovog rada, dovođenja u položaj sluge,

2 Konvencija Savjeta Evrope o sprečavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u porodici, Serija ugovora Savjeta Evrope – br. 210, Istanbul, 11. 5. 2011. godine.

3 Član 4 Konvencije Savjeta Evrope o borbi protiv trgovine ljudima, Serija ugovora Savjeta Evrope – br. 197; vidjeti i Protokol za sprečavanje, suzbijanje i kažnjavanje trgovine ljudima, naročito ženama i djecom, koji dopunjava Konvenciju Ujedinjenih nacija protiv transnacionalnog organizovanog kriminala, otvoren za potpisivanje, ratifikaciju i pristupanje Rezolucijom Generalne skupštine 55/25 od 15. novembra 2000. godine.

4 Dobre prakse za zaštitu svjedoka u predmetima krivičnih djela organizovanog kriminala, UNO-DC.

5 Ibid.

6 Član 4 Konvencije Savjeta Evrope o borbi protiv trgovine ljudima, Serija ugovora Savjeta Evrope, broj 197; vidjeti i Protokol za sprečavanje, suzbijanje i kažnjavanje trgovine ljudima, naročito ženama i djecom, koji dopunjava Konvenciju Ujedinjenih nacija protiv transnacionalnog organizovanog kriminala, otvoren za potpisivanje, ratifikaciju i pristupanje Rezolucijom Generalne skupštine 55/25 od 15. novembra 2000. godine.

vršenja kriminalne djelatnosti, prostitucije ili prosjačenja, upotrebe u pornografske svrhe, radi oduzimanja dijela tijela za presađivanje ili radi korišćenja u oružanim sukobima...”⁷

Prema Zakonu o zaštiti od nasilja u porodici, nasilje u porodici znači: „činjenje ili nečinjenje člana porodice kojim se ugrožava fizički, psihički, seksualni ili ekonomski integritet, mentalno zdravlje i spokojstvo drugog člana porodice, bez obzira na mjesto gdje je učinjeno.”⁸

Domaće zakonodavstvo u Krivičnom zakoniku definiše da je žrtva „lice kome je protivpravnim djelom koje je u zakonu propisano kao krivično djelo prouzrokovan fizički ili duševni bol ili patnja, imovinska šteta ili povreda ljudskih prava i sloboda.”⁹

Zakonik o krivičnom postupku pod pojmom „**oštećeni**” podrazumijeva „lice čije je kakvo lično ili imovinsko pravo krivičnim djelom povrijeđeno ili ugroženo.”¹⁰

Zakonik o krivičnom postupku pod pojmom „**svjedok**” podrazumijeva „lice za koje je vjerovatno da će moći da dâ obavještenja o krivičnom djelu i učiniocu i o drugim važnim okolnostima.”¹¹ Oštećeni, oštećeni kao tužilac i privatni tužilac mogu se slušati kao svjedoci.

1.6. Međunarodni standardi u oblasti ljudskih prava za zaštitu žrtava u sudskim postupcima, naročito ranjivih grupa (žrtve nasilja u porodici i trgovine ljudima)

Postoji određeni broj konvencija o ljudskim pravima i ugovora kojima se uređuju prava žrtava i svjedoka krivičnih djela uopšte, kao i prava žrtava i svjedoka nasilja u porodici i trgovine ljudima, a koji, između ostalog, govore o pravima oštećenih i svjedoka na podršku tokom suđenja i pozivaju na uspostavljanje i stavljanje u funkciju službi za pružanje podrške oštećenima/svjedocima pri sudovima.

Konvencija Ujedinjenih nacija o eliminaciji svih oblika diskriminacije žena iz 1979. godine u svojoj Preporuci br. 35 naročito naglašava da države moraju

7 Član 444 Krivičnog zakonika Crne Gore, Službeni list Republike Crne Gore, br. 70/2003, 13/2004, 47/2006 i Službeni list Crne Gore, br. 40/2008, 25/2010, 32/2011, 64/2011, 40/2013, 56/2013, 14/2015, 42/2015, 58/2015, 44/2017 i 49/2018.

8 Zakon o zaštiti od nasilja u porodici (Službeni list Crne Gore, br. 46/10 od 06.08.2010. godine).

9 Član 142 stav 11 Krivičnog zakonika Crne Gore, Službeni list Republike Crne Gore, br. 70/2003, 13/2004, 47/2006 i Službeni list Crne Gore, br. 40/2008, 25/2010, 32/2011, 64/2011, 40/2013, 56/2013, 14/2015, 42/2015, 58/2015, 44/2017 i 49/2018.

10 Član 22(5) Zakonika o krivičnom postupku, Službeni list Crne Gore, br. 57/2009, 49/2010, 47/2014 – Odluka Ustavnog suda Crne Gore, br. 2/2015 – Odluka Ustavnog suda Crne Gore, br. 35/2015 (čl. 88-91. nijesu u prečišćenom tekstu), br. 58/2015 – drugi zakon, br. 28/2018 – Odluka Ustavnog suda Crne Gore i br. 116/2020 – Odluka Ustavnog suda Crne Gore.

11 Član 107(1) Zakonika o krivičnom postupku, Službeni list Crne Gore, br. 57/2009, 49/2010, 47/2014 – Odluka Ustavnog suda Crne Gore, br. 2/2015 – Odluka Ustavnog suda Crne Gore, br. 35/2015 (čl. 88-91. nijesu u prečišćenom tekstu), br. 58/2015 – drugi zakon, br. 28/2018 – Odluka Ustavnog suda Crne Gore i br. 116/2020 – Odluka Ustavnog suda Crne Gore.

da primijene efikasne mjere za zaštitu i pomoć ženama podnosiocima prijava i svjedocima u predmetima rodno zasnovanog nasilja prije, tokom i nakon pravnih postupaka.¹²

Deklaracijom Ujedinjenih nacija o osnovnim načelima pravde u vezi sa žrtvama krivičnih djela i zloupotrebe vlasti iz 1985. godine uspostavljeni su standardi reaktivnosti sudskih i upravnih procesa na potrebe žrtava, njome se i preciznije tretira zaštita prava žrtava tokom suđenja pozivanjem na dostupnost usluga podrške oštećenima i svjedocima.¹³

Konvencija Ujedinjenih nacija o transnacionalnom organizovanom kriminalu i njen Protokol za sprečavanje, suzbijanje i kažnjavanje trgovine ljudima, naročito ženama i djecom, posebno se bavi zaštitom prava žrtava trgovine ljudima - žena i djece, uključujući tokom suđenja, navođenjem da oštećeni i svjedoci moraju imati pristup informacijama o relevantnim sudskim i upravnim postupcima i pomoć kako bi se omogućilo iznošenje i razmatranje njihovih stavova i nedoumica u odgovarajućim fazama krivičnog postupka protiv počilaca.¹⁴

Konvencijom Savjeta Evrope o sprečavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u porodici (Istanbulska konvencija) propisane su mjere za zaštitu prava i interesa žrtava, uključujući njihove posebne potrebe kao svjedoka, u svim fazama sudskog postupka, a naročito na sljedeće načine (član 56):

- a. obezbjeđujući im zaštitu, kao i zaštitu za njihove porodice i svjedoke, od zastrašivanja, odmazde i ponovljene viktimizacije;
- b. osiguravajući obaviještenost žrtava, barem u slučajevima kada žrtve i njihove porodice mogu da budu u opasnosti, o bjekstvu počinioca, odnosno privremenom ili trajnom puštanju na slobodu;
- c. obavještavajući žrtve, pod uslovima uređenim unutrašnjim pravom, o njihovim pravima i raspoloživim uslugama, o ishodu njihove žalbe ili prijave, o opštem napretku istrage odnosno postupka, o njihovoj ulozi u tim istragama odnosno postupcima, kao i o ishodu njihovog predmeta;
- d. omogućavajući žrtvama, na način koji je u skladu sa procesnim pravilima unutrašnjeg prava, da budu saslušane, pruže dokaze i predstave svoje stanovište, potrebe i bojazni, neposredno ili preko posrednika, i da isti budu uzeti u razmatranje;
- e. obezbjeđujući žrtvama odgovarajuće usluge podrške tako da njihova prava i interesi budu propisno zastupljeni i uzeti u obzir;
- f. osiguravajući da mogu biti donesene mjere za zaštitu privatnosti i ugleda žrtve;
- g. osiguravajući da se, kada je to moguće, izbjegne susret žrtava i počilaca u

12 Komitet za eliminaciju diskriminacije žena, Opšta preporuka br. 35 o rodno zasnovanom nasilju nad ženama, kojom se ažurira Opšta preporuka br. 19.

13 *Ibid.*

14 Protokol za sprečavanje, suzbijanje i kažnjavanje trgovine ljudima, naročito ženama i djecom, kojim se dopunjava Konvencija Ujedinjenih nacija protiv transnacionalnog organizovanog kriminala, a koji je usvojen i otvoren za potpisivanje, ratifikaciju i pristupanje Rezolucijom Generalne skupštine Ujedinjenih nacija br. 55/25 od 15. novembra 2000. godine.

- prostorijama suda i agencija za sprovođenje zakona;
- h. obezbjeđujući žrtvama nezavisne i stručne prevodioce kada su žrtve stranke u postupku, odnosno kada iznose dokaze;
 - i. omogućavajući žrtvama da svjedoče, u skladu sa pravilima unutrašnjeg prava, u sudnici bez prisustva ili barem bez prisustva navodnog učinioca, naročito korišćenjem odgovarajućih komunikacionih tehnologija, kada su iste dostupne.

Shodno tome, Istanbulska konvencija zahtijeva postojanje odgovarajućih struktura koje pružaju opšte i specijalizovane usluge podrške, kao i da te službe informišu korisnike o njihovim pravima i da im omoguće da donose odluke u okruženju koje ih podržava, dok se prema njima postupa dostojanstveno, s poštovanjem i obzirnošću. Na kraju, Konvencija takođe zahtijeva da se usluge podrške stave na raspolaganje ranjivim žrtvama i da se zadovolje njihove specifične potrebe, uključujući posebne mjere zaštite za djecu - oštećene i svjedoke.

Pored toga, Konvencija Savjeta Evrope o borbi protiv trgovine ljudima u članu 1 konkretno navodi da je cilj dokumenta zaštita ljudskih prava žrtava trgovine ljudima, kreiranje sveobuhvatnog okvira za zaštitu i pomoć žrtvama i svjedocima, uz garantovanje rodne ravnopravnosti. Članom 28 Konvencije propisano je da svaka strana ugovornica treba da usvoji zakonodavne ili druge mjere koje su potrebne kako bi se obezbijedila djelotvorna i odgovarajuća zaštita od moguće odmazde ili zastrašivanja, posebno u toku i poslije istrage i krivičnog gonjenja učinilaca, i to za: žrtve, saradnike sa pravosudnim organima, svjedoke i članove porodica tih lica. Zastrašivanje žrtava i svjedoka skoro uvijek ima za cilj suzbijanje dokaza protiv okrivljenih. Postoje razni vidovi djelotvorne zaštite (fizička zaštita, preseljenje, promjena identiteta itd.), što zavisi od procjene rizika kojem su izloženi žrtve i svjedoci.¹⁵

Nadalje, članom 30 Konvencije zahtijeva se od strana ugovornica da usvoje zakonodavne ili druge mjere kako bi se tokom sudskih postupaka obezbijedila zaštita privatnosti žrtve i, po potrebi, njenog identiteta; bezbjednost žrtve i zaštita od zastrašivanja, u skladu sa uslovima propisanim unutrašnjim pravom i, u slučaju da su žrtve djeca, poklanjanjem posebne pažnje potrebama djece i obezbeđivanjem njihovog prava na posebne mjere zaštite. Dok se mjere iz člana 28 Konvencije odnose na zaštitu van sudskog postupka, mjere iz člana 30 Konvencije odnose se na proceduralne mjere koje treba uvesti. Za postizanje ciljeva iz člana 30 mogu se koristiti sljedeća sredstva, u skladu sa Evropskom konvencijom o ljudskim pravima i sudskom praksom Evropskog suda za ljudska prava: nejavna saslušanja, audio-vizualna tehnologija, snimanje svjedočenja, te anonimno svjedočenje.¹⁶

U Strategiji EU o pravima žrtava 2020/2025¹⁷ dodatno je naglašeno pravo žrtava na podršku tokom suđenja. U Direktivi 2012/29/EU Evropskog parlamenta i Savjeta o

¹⁵ Član 30, Serija Ugovora Savjeta Evrope – br. 197 Konvencija Savjeta Evrope o borbi protiv trgovine ljudima, Eksplanatorni izvještaj, Varšava, 16. 5. 2005.

¹⁶ Član 30, Serija Ugovora Savjeta Evrope – br. 197, Konvencija Savjeta Evrope o borbi protiv trgovine ljudima, Eksplanatorni izvještaj, Varšava, 16. 5. 2005.

¹⁷ Brisel, 24. 6. 2020. COM(2020) 258 završno.

minimumu standarda za prava, podršku i zaštitu žrtava krivičnih djela navodi se da žrtve i svjedoci imaju pravo:

- da budu informisani o svojim pravima i načinu na koji mogu da ih ostvaruju, svom položaju u krivičnom ili drugom sudskom postupku, dostupnim oblicima pomoći, postojećim uslugama za žrtve;
- na saslušanje tokom krivičnog ili drugog sudskog postupka, na iznošenje stavova o predmetu;
- na podršku i pomoć tokom sudskog postupka, ali i prije i poslije njega, kao i nezavisno od krivičnog ili drugog sudskog postupka, uključujući dobijanje informacija, emocionalne podrške i upućivanje na opšte i specijalizovane službe za oštećene i slično;
- na zaštitu privatnosti, fizičkog i duševnog integriteta, kao i na zaštitu od ponovljene viktimizacije.

Konačno, Direktiva u članu 9 naročito predviđa da službe za pružanje podrške oštećenima/svjedocima kao minimum pružaju:

- a. informacije i savjete o pravima žrtava, uključujući i informacije o pristupu nacionalnim mehanizmima za naknadu štete prouzrokovane krivičnim djelima i o njihovoj ulozi u krivičnom postupku, kao i pripremu za učestvovanje u postupku;
- b. informacije o postojećim odgovarajućim specijalističkim službama za podršku ili direktno upućivanje na takve službe;
- c. emocionalnu i, kada je dostupna, psihološku podršku;
- d. savjete o finansijskim i praktičnim pitanjima koja proizlaze iz krivičnog djela;
- e. osim ako ih već pružaju druge javne ili privatne službe, savjete o riziku i sprečavanju sekundarne i ponovljene viktimizacije, zastrašivanja i odmazde.

1.7. Domaći pravni standardi koji se odnose na rad Službe

Protokol polazi od nacionalnih standarda u oblasti zaštite prava žrtava koji su propisani Krivičnim zakonikom Crne Gore, Zakonikom o krivičnom postupku, Zakonom o zaštiti od nasilja u porodici i porodičnoj zajednici i Zakonom o besplatnoj pravnoj pomoći.

Krivičnim zakonikom Crne Gore propisano je da oštećeni imaju pravo da učestvuju u suđenjima, dok se u članu 113 takođe navodi da:

„(5) Oštećeni koji je žrtva krivičnog djela protiv polne slobode, kao i dijete koje se sasluša kao svjedok ima pravo da svjedoči u odvojenoj prostoriji pred sudijom i zapisničarem, a tužilac, okrivljeni i branilac da gledaju prenos iz druge prostorije, uz mogućnost da postavljaju pitanja svjedoku, o čemu ih je sud dužan poučiti, što se zapisnički konstatuje.“¹⁸

¹⁸ Krivični zakonik Crne Gore, Službeni list Republike Crne Gore, br. 70/2003, 13/2004, 47/2006 i Službeni list Crne Gore, br. 40/2008, 25/2010, 32/2011, 64/2011, 40/2013, 56/2013, 14/2015,

Zakonikom o krivičnom postupku uređena je zaštita svjedoka pred sudom, uključujući mogućnost saslušanja pod pseudonimom i saslušanje uz pomoć tehničkih uređaja (zaštitni zid, uređaji za promjenu glasa, uređaji za prenos slike i zvuka) i slično.¹⁹ Takođe, Zakonik o krivičnom postupku predviđa da svjedoci imaju pravo na zaštitu svoje privatnosti tokom suđenja²⁰, pravo na upotrebu svog jezika i pravo da budu obaviješteni o svojim pravima, kao i da mogu da učestvuju u suđenju predlaganjem dokaza i uvidom u dokazni materijal.²¹

Zakon o besplatnoj pravnoj pomoći u članu 13 stav 4 predviđa da žrtve trgovine ljudima i žrtve nasilja u porodici dobijaju besplatnu pravnu pomoć.²²

Zakon o zaštiti od nasilja u porodici navodi da svaki postupak u pogledu nasilja u porodici mora da bude povjerljiv i da se o žrtvi ili članu porodice koji je učinio nasilje (u daljem tekstu: učinilac nasilja) ne smije javno objaviti informacija na osnovu koje se može prepoznati žrtva ili član porodice žrtve, osim ako je punoljetna žrtva sa tim izričito saglasna. Zakonom je takođe predviđena mogućnost da žrtva izabere lice koje će prisustvovati svim postupcima i radnjama u vezi sa zaštitom (u daljem tekstu: povjerljivo lice) tokom suđenja učiniocima prekršajnih djela nasilja u porodici.²³

Smjernice o nekažnjavanju žrtava služe kao dobro sredstvo policijskim službenicima, državnim tužiocima i sudijama za primjenu načela nekažnjavanja na žrtve trgovine ljudima ako se uspostavi uzročno-posljedična veza između (potencijalne) žrtve i izvršenog krivičnog djela, ili, u slučaju pokretanja postupka radi obustave u najranijoj fazi, ili ako je postupak u toku pred sudom - da bi se okončao u najkraćem mogućem roku, na način koji će rezultirati nekažnjavanjem žrtve. U Smjernicama se navodi da država ima obavezu da obezbijedi da žrtve dobijaju odgovarajuće i blagovremene informacije o dostupnim uslugama podrške, kao i o pravima koja im pripadaju po zakonu. U skladu s tim, žrtve treba uputiti na Službe za podršku osnovane u svim crnogorskim sudovima koji pružaju posebnu pomoć žrtvama trgovine ljudima.²⁴

1.8. Vodeća načela iz Protokola

Na osnovu međunarodnih i domaćih pravnih standarda, rad Službe je hitan u skladu sa hitnom prirodom postupaka za djela trgovine ljudima i nasilja u porodici.

Stoga se domaći i međunarodni standardi prenose u sljedeća opšta načela:

42/2015, 58/2015, 44/2017 i 49/2018.

19 Zakonik o krivičnom postupku (Službeni list Crne Gore, br. 57/09, 49/10 i 35/15).

20 Član 314, Zakonik o krivičnom postupku (Službeni list Crne Gore, br. 57/09, 49/10 i 35/15).

21 Čl. 14 i 8 *Ibid.*

22 Službeni list Crne Gore, br. 020/11 od 15.04.2011, 020/15 od 24. 4. 2015.

23 Zakon o zaštiti od nasilja u porodici (Službeni list Crne Gore, br. 46/10 od 6. 8. 2010. godine).

24 Smjernice o nekažnjavanju žrtava trgovine ljudima, Ministarstvo unutrašnjih poslova, Nacionalna kancelarija za borbu protiv trgovine ljudima; Smjernice su dostupne na linku: <https://mup.gov.me/pretraga/196173/Predstavljene.html>.

1. Pravo žrtve da razmije - Službe pomažu žrtvama da razumiju krivični i prekršajni postupak od prvog kontakta i tokom svake dalje neophodne interakcije koju imaju u toku sudskog postupka;
2. Pravo na informisanje - Službe pružaju sve potrebne informacije žrtvama koje učestvuju u suđenjima u svojstvu svjedoka;
3. Pravo na bezbjednost - Službe preduzimaju mjere kao što su procjene prijetnji prije i poslije svjedočenja, kako bi se osiguralo da u sudskom okruženju nema rizika po bezbjednost žrtve;
4. Pravo na zaštitu od ponovljene viktimizacije - Službe prema žrtvama imaju senzibilisan pristup, uz svođenje ponovljene viktimizacije na minimum.

Specifična vodeća načela Protokola su:

- Poštovanje razlika i jednak pristup;
- Osnaživanje;
- Učešće i konsultacije;
- Povjerljivost;
- Upravljanje i odgovornost: Službama se efikasno upravlja, što garantuje kvalitet usluga i osigurava da osoblje ima odgovarajuće vještine i organizacionu podršku.

Na osnovu ovih vodećih načela, Služba prema žrtvama trgovine ljudima i nasilja u porodici koje učestvuju u krivičnom postupku postupa na sljedeći način:

- usredsređena je na žrtvu;
- dostupna je punoljetnim žrtvama u slučajevima nasilja u porodici i trgovine ljudima, bez obzira na njihovu etničku i nacionalnu pripadnost, pol, invaliditet i seksualnu orijentaciju;
- pruža podršku za pripremu žrtve za krivični postupak (uključujući podršku prije, tokom i nakon suđenja).

1.9. *Saradnja sa drugim relevantnim institucijama*

Da bi pružile sveobuhvatnu podršku žrtvama u predmetima nasilja u porodici i trgovine ljudima, Službe u svom radu treba da sarađuju sa: policijom, državnim tužilaštvom, organima državne uprave, centrima za socijalni rad, organima lokalne samouprave, javnim institucijama i organizacijama civilnog društva, ustanovama za uslovni otpust i izvršenje sankcija, te stručnjacima za unapređenje prava žrtava i pružanje pomoći istima.

Služba u radu sa žrtvama zaključuje memorandume o saradnji sa relevantnim državnim institucijama, kao i sa nevladinim organizacijama aktivnim u oblasti pružanja usluga žrtvama nasilja u porodici i trgovine ljudima.

2. OPŠTI, PROCESNI I ADMINISTRATIVNI POSLOVI SLUŽBE U RADU SA ŽRTVAMA NASILJA U PORODICI I TRGOVINE LJUDIMA

Službe obavljaju niz poslova u radu sa žrtvama nasilja u porodici i trgovine ljudima. U daljem tekstu su ti poslovi detaljno pojašnjeni.

Opšti poslovi:

- Pružanje emocionalne podrške žrtvama;
- Pružanje opštih procesnih informacija o pravima žrtava u fazi prije početka glavnog pretresa i tokom suđenja u krivičnim i prekršajnim predmetima, u skladu sa relevantnim propisima;
- Pružanje tehničkih i praktičnih informacija i pomoć u snalaženju u zgradi suda;
- Upućivanje u specijalizovane institucije (centri za socijalni rad) u zavisnosti od potreba žrtava i osoba u njihovoj pratnji (članova porodice);
- Olakšavanje kontakata žrtava sa službenicima suda u vezi sa informacijama, dokumentacijom i slično;
- Pomoć u organizovanju dolaska žrtava na sud.

Slika 1 Opšti poslovi Službe

Procesni i administrativni poslovi Službe:

- Dobijanje informacija o pozvanim žrtvama na osnovu sudske dokumentacije;
- Organizovanje pružanja podrške kroz neposredne kontakte sa žrtvom, po nalogu sudije ili prema informacijama koje pružaju drugi organi ili organizacije civilnog društva;
- Planiranje i pružanje emocionalne podrške, kao i opštih procesnih, tehničkih i praktičnih informacija;
- Telefonsko kontaktiranje žrtvi nasilja u porodici i trgovine ljudima koje su zahtijevale pomoć od Službi u odnosu na relevantne informacije o sudskom postupku;
- Organizovanje prevoza žrtvi nasilja u porodici i trgovine ljudima u izuzetnim slučajevima po odobrenju predsjednika suda;
- Odgovaranje na upite u pisanom i usmenom obliku;
- Vođenje evidencije o pruženoj podršci i popunjavanje standardizovanih obrazaca Službe;
- Izrada tromjesečnih izvještaja o radu i njihovo dostavljanje Vrhovnom sudu Crne Gore (vidi Prilog 1 - Obrazac 1);
- Standardizacija postupanja ovlašćenih lica za pružanje podrške u radu sa žrtvama nasilja u porodici i trgovine ljudima;
- Učešće u organizovanim oblicima kontinuiranog profesionalnog razvoja u cilju senzibilisanja za potrebe, ranjivosti i poteškoće koje pogađaju žrtve (obrazovanje, praćenje, radionice, stručne i naučne konferencije, kongresi, konferencije, okrugli stolovi itd.);
- Saradnja sa državnim tužilaštvima, policijom, organima državne uprave, organima lokalne i regionalne samouprave, javnim ustanovama i organizacijama civilnog društva;
- Zagovaranje i promovisanje prava žrtava, ukazivanjem na njihov položaj u sistemu;
- Učešće u radnim grupama za izradu propisa, akata i drugih dokumenata koji se odnose na prava žrtava;
- Obavljanje drugih stručnih i administrativnih poslova po nalogu predsjednika suda.

3. PROCESNI KORACI U RADU SA ŽRTVAMA NASILJA U PORODICI I TRGOVINE LJUDIMA KOJI UČESTVUJU U SUDSKIM POSTUPCIMA

„Mnogim osobama učešće u procesu suđenja u svojstvu svjedoka može da bude izvor velikih bojazni i može ozbiljno da utiče na kvalitet njihovog iskaza.”²⁵

3.1. Prvi kontakt sa žrtvom nasilja u porodici i trgovine ljudima

Služba utvrđuje raspoložive oblike podrške koju pruža žrtvama i svjedocima nasilja u porodici i trgovine ljudima na osnovu podataka iz informacionog sistema Suda i na osnovu zahtjeva žrtava, članova njihovih porodica, kao i organizacija koje žrtvama pružaju zaštitu i specijalističke usluge podrške.

Podaci o žrtvama dostavljeni Službi uključuju: broj predmeta, ime i prezime okrivljenog, naziv krivičnog djela ili prekršaja, datum i vrijeme održavanja glavnog pretresa, sudsko vijeće, pripremno ročište odnosno rasprava, ime i prezime i adresa oštećenog/svjedoka, ime i prezime sudije/predsjednika vijeća koji vodi predmet.

U praksi ovlašćena lica iz Službe mogu da ostvare prvi kontakt sa žrtvama nasilja u porodici i trgovine ljudima:

- telefonskim pozivom ili elektronskom poštom, upućenim od strane žrtava, ili članova njihove porodice ili organizacija/institucija koji pružaju zaštitu i/ili specijalističku podršku žrtvama;
- dolaskom žrtava u njihove kancelarije;

Preporuka: svaki sudski poziv treba da sadrži informacije o postojanju Službe pri sudu sa kratkim opisom poslova koje obavlja Služba i kontakt podatke putem kojih se žrtve mogu telefonski obratiti ovlašćenim licima Službe, pisanim putem ili putem elektronske pošte.

²⁵ UNODC, Dobre prakse za zaštitu svjedoka u u predmetima krivičnih djela organizovanog kriminala, 2008.

Korisna informacija: kontakt podaci i kratki opis rada Službe mogu se naći na sajtovima sudova, kao i u Informatoru Vrhovnog suda Crne Gore i NVO „Centar za ženska prava“ o pravima žrtava nasilja u porodici i trgovine ljudima.

Kada je uspostavljen prvi kontakt telefonom ili elektronskom poštom, Služba formira individualni spis žrtve (Obrazac 2). Ovlašćeno lice traži od žrtve opšte informacije: ime, prezime, datum sudskog poziva za saslušanje i broj predmeta.

Ovlašćeno lice predstavlja Službu i pojašnjava usluge koje Služba može da pruži i pita žrtvu da li želi da dođe u kancelarije Službe radi razgovora uživo o uslugama ili želi da mu se informacije pruže telefonom ili putem elektronske pošte.

Kada žrtva dođe u kancelariju Službe (sam ili u pratnji osobe od povjerenja), Služba se stara da obezbijedi sigurno i prijatno okruženje za vođenje razgovora.

Kada se žrtva odluči za sastanak uživo sa Službom, sastanak se zakazuje u radno vrijeme Službe, u terminu koji žrtvi najviše odgovara.

Ako žrtva odluči da prima informacije elektronskim putem, ovlašćeno lice Službe dužno je da postupi na način koji najviše odgovara licu i dostavi informacije prema zahtjevu, kao i da omogući žrtvi da izabere pol profesionalca koji će joj pružati podršku.

Ovlašćeno lice iz Službe treba da pruža informacije žrtvama i uživo i putem elektronskih uređaja, kada god je to moguće i koliko god bude potrebno prije suđenja i tokom trajanja cijelog sudskog postupka.

Tokom prvog kontakta sa žrtvama, Služba ukratko saopštava koju vrstu podrške može da im pruži i da se sva komunikacija, uključujući sastanke, vodi u sigurnom okruženju, uz poštovanje privatnosti i uvažavanje prava na povjerljivost.

3.2. *Pružanje informacija žrtvama nasilja u porodici i trgovine ljudima*

Nakon prvog kontakta, ovlašćena lica pružaju korisne informacije žrtvama, jednostavnim i razumljivim jezikom, usmeno ili pisanim putem, te korišćenjem usluga tumača u slučajevima kada maternji jezik žrtve nije u službenoj upotrebi u sudu.

Ta komunikacija treba da bude jasna, uz izbjegavanje pravne terminologije koju žrtva možda neće razumjeti ili će je pogrešno shvatiti. Treba izbjegavati davanje preopširnih informacija koje bi mogle da opterete ili zbune žrtvu.

Prilikom te komunikacije, u obzir se uzimaju lične karakteristike žrtve, uključujući eventualni invaliditet, koji može da utiče na njegovu sposobnost da razumije i da ga razumiju.

U slučajevima kada su žrtve lica sa invaliditetom, ovlašćena lica iz Službe dužna su da obezbijede tumača koji se sa njima može sporazumjeti.

U slučajevima kada maternji jezik žrtve nije jezik koji je u službenoj upotrebi u Crnoj Gori, ovlašćena lica iz Službe dužna su da obezbijede tumača.

Žrtve se mogu obratiti Službi prije početka kao i tokom krivičnog ili prekršajnog postupka.

Ovlašćeno lice iz Službe treba da usmjeri žrtvu na sajt na kojem se može naći **Informator o pravima žrtava nasilja u porodici i trgovine ljudima** ili da joj ustupi svoju kopiju Informatora ako se sastanak održava uživo. Na ovaj način žrtve mogu da dobiju detaljnije informacije o pravima koje imaju kao oštećeni i svjedoci nasilja u porodici i trgovine ljudima.

Podrška podrazumijeva pružanje informacija o:

- pomoći dostupnoj žrtvama, koju mogu da traže i prije dolaska na sud;
- programu zaštite svjedoka u krivičnom postupku;
- pravima oštećenih/svjedoka/žrtava;
- pravnoj terminologiji i drugim relevantnim pravnim informacijama povezanim sa postupkom (objašnjenje uloge u krivičnom i prekršajnom postupku, mjere zaštite koje se mogu tražiti prije, tokom i nakon krivičnog i prekršajnog postupka, način postavljanja pitanja na sudu itd.);
- svim pravnim aspektima povezanim sa svjedočenjem, uključujući informacije o načinu saslušanja svjedoka i oštećenog u prekršajnom i krivičnom postupku, ulozi i mogućnosti da se postane zaštićeni svjedok i svjedoči u posebnoj prostoriji uz prenos zvuka i slike, bez neposrednog prisustva strana i učesnika u krivičnom postupku;
- svim aspektima privatnosti i bezbjednosti oštećenog i svjedoka;
- svim tehničkim aspektima koji se tiču: troškova dolaska, dostupnosti oštećenog, nedolaska na sud u svojstvu svjedoka i posljedicama nedolaska, naknade troškova nastalih odsustvovanjem sa posla itd.

Da bi se informacije blagovremeno prosljeđivale oštećenima/svjedocima, zapišničari takođe obavještavaju Službu o svim promjenama vezanim za suđenje koje mogu uticati na njih (odlaganje ročišta, promjena datuma, promjena sudnice u kojoj se održava saslušanje itd.). Stoga se sve takve informacije moraju blagovremeno prenositi oštećenom i svjedoku.

Etičke smjernice za ovlašćena lica iz Službi:

- ***Ovlašćeno lice ne smije sa žrtvama da razgovara o sadržaju svjedočenja, niti smije da daje pravni savjet u vezi sa samim svjedočenjem.***
- ***Ovlašćeno lice ne smije da pomaže žrtvi u pripremi dokaza i ne smije sa njime da uvježbava ono što će isti izjaviti.***
- ***Ovlašćeno lice ne smije da pomaže žrtvi u pripremi odgovora na pitanja, niti da mu govori šta da izjavi prilikom svjedočenja.***
- ***Ako se žrtva uznemiri ili ako ovlašćeno lice ima bilo kakvih bojazni, treba da obavijesti predsjedavajućeg sudiju.***

Služba blagovremeno obavještava postupajućeg sudiju o bolesti žrtve, nemogućnosti dolaska na sud, potrebi za pratnjom, nemogućnosti svjedočenja u sudnici, strahovima i brigama sa kojima se suočavaju i drugim važnim informacijama.

3.3. Upućivanje na određene službe za žrtve nasilja u porodici i trgovine ljudima

Tokom razgovora sa žrtvom, ovlašćeno lice Službe treba da pita o stvarima koje ga brinu i o mogućim izazovima sa kojima se suočava. Takođe, tokom komunikacije bilo putem elektronskih uređaja ili lično, ovlašćeno lice vrši procjenu potreba žrtve. To se odnosi na one koji su kontaktirali Službu prije i nakon suđenja.

Kada ovlašćeno lice iz Službe tokom komunikacije sa žrtvom sazna za dodatne potrebe koje imaju i koje su izvan nadležnosti Službe, tada ih ovlašćeno lice upućuje na odgovarajuće organizacije i institucije koje nude takve usluge.

U slučaju da žrtve nemaju pravnog savjetnika i ako im je potrebna pravna pomoć, ovlašćeno lice iz Službe će ih povezati sa kancelarijama za besplatnu pravnu pomoć pri sudovima, koje, između ostalog, rade i sa žrtvama trgovine ljudima ili nasilja u porodici.

Ukoliko ovlašćeno lice procijeni i/ili mu žrtva saopšti da mu je potrebno psihološko savjetovanje i/ili socijalne usluge, povezaće ih sa nadležnim centrom za socijalni rad, a pored toga i sa nevladinim organizacijama koje pružaju psihološku i socijalnu podršku žrtvama nasilja u porodici i trgovine ljudima.

Prilikom upućivanja, ovlašćeno lice bilježi u Individualnom obrascu predmeta (Prilog 2) sve detalje kao što su: razlog za upućivanje koji opisuje tačnu potrebu žrtve, instituciju i organizaciju, uključujući kontakt osobe iz institucija/organizacija kojima je žrtva upućena.

Ovlašćeno lice iz Službe koje je izvršilo upućivanje dužno je da traži povratne informacije o postupanju od institucije/organizacije u koju su žrtve upućene.

3.4. Pružanje emocionalne podrške žrtvama

Ovlašćena lica iz Službe pomažu žrtvama u predmetima nasilja u porodici i trgovine ljudima da se suoče sa svojim osjećajima i bolnim iskustvom.

Emocionalna podrška pruža se pažljivim slušanjem, davanjem odgovarajućih informacija i pružanjem povratnih informacija o pitanjima koja žrtva može da postavi.

U procesu pružanja emocionalne podrške, ovlašćeno lice tokom staloženog razgovora treba da pomogne žrtvi da shvati kroz šta je prošla.

Ovlašćeno lice iz Službe žrtvi treba da objasni i kroz razgovor sa njom da razmotri dalje korake koji bi im mogli pomoći da steknu osjećaj da ponovo upravljaju svojim životom (vidjeti upućivanja iz odjeljka 3.2).

Razgovor sa žrtvom način je da ona skine teret sa duše i mučna iskustva ostavi iza sebe.

Emocionalnu podršku treba pružati na sigurnom i neutralnom mjestu, gdje žrtva može da izrazi svoje strahove, brige i osjećanja. To može da joj pomogne da se izbori i nastavi dalje, nakon što je bila žrtva krivičnog djela.

Kako pružiti emocionalnu podršku oštećenima i svjedocima:

- ***govorite smirenim i blagim glasom;***
- ***pokažite saosjećajnost prema žrtvi;***
- ***ne postavljajte pitanja, već prepustite žrtvi da govori;***
- ***odgovorite samo kada žrtva postavlja konkretno pitanje;***
- ***držite žrtvu za ruku ako smatrate da je to potrebno;***
- ***uvjerite žrtvu da će stvari krenuti nabolje;***
- ***pokažite žrtvi da ne prolazi sama kroz postupak davanja iskaza.***

Ovlašćeno lice iz Službe za pružanje podrške takođe pruža emocionalnu podršku žrtvi prateći je u sudnicu, sjedeći sa njom u čekaonici prije saslušanja, razgovarajući i prateći je nakon davanja iskaza, i na bilo koji drugi način koji može da joj zatreba i koji mogu da zatraže.

3.5. Posjete sudu prije suđenja

Brojnim žrtvama i svjedocima nasilja u porodici i trgovine ljudima korisne su posjete sudu prije održavanja samog suđenja, kako bi se upoznali sa sudom.

U sklopu detaljne procjene potreba obavljene kroz komunikaciju sa žrtvom, ovlašćeno lice iz Službe joj predlaže posjetu sudu prije suđenja u cilju upoznavanja sa okruženjem.

Žrtve i svjedoci nasilja u porodici i trgovine ljudima takođe mogu da zatraže posjetu sudu prije održavanja samog suđenja tako što će neposredno kontaktirati Službu.

Kada se takva posjeta dogovori, ovlašćeno lice iz Službe zakazuje posjetu u roku od 7 (sedam) dana od dana komunikacije sa žrtvom.

Ovlašćeno lice iz Službe dužno je da se sastane sa žrtvom ispred suda u dogovorenom terminu, kao i da nosi pločicu sa imenom kako bi ga mogli prepoznati.

Tokom posjete, ovlašćeno lice iz Službe daje informacije opisane u odjeljku 3.2. Pored toga, ovlašćeno lice iz Službe pokazuje žrtvi praznu sudnicu i objašnjava putanju kretanja do sudnice i iz sudnice.

3.6. Osiguravanje bezbjednosti žrtve tokom davanja iskaza

Kada se žrtve u predmetima trgovine ljudima i nasilja u porodici obrate ovlašćenom licu iz Službe i izraze bojazni u pogledu sopstvene bezbjednosti i/ili bezbjednosti njihove porodice prije početka suđenja ili tokom suđenja, ovlašćeno lice je dužno da kontaktira policiju, državnog tužioca i predsjedavajućeg sudiju kojem je dodijeljen predmet i da ih obavijesti o svim takvim prijetnjama. Ta ovlašćena lica za žrtve 'pod rizikom' osiguravaju zaštitne mjere prije, tokom i nakon saslušanja ili suđenja.

Potrebno je osigurati da žrtva sjedi i čeka u prostorijama odvojeno od učinioca.

Ovlašćeno lice iz Službe sarađuje sa policijom i sudskim obezbjeđenjem kako bi se osiguralo nesmetano sprovođenje postupaka u sudu kojima se obezbjeđuje sigurnost žrtava tokom svjedočenja.

Ovlašćeno lice iz Službe, u saradnji sa centrom za socijalni rad i na zahtjev žrtve, može da obavijesti predsjedavajućeg sudiju u predmetu o eventualnim bojaznima u pogledu sigurnosti, o psihološkom stanju žrtve, kao i da daje savjete u vezi sa primjenom posebnih mjera za svjedočenje – na primjer, upotrebom audio-vizuelne opreme.

Kada žrtva i učinilac napuštaju zgradu suda, žrtvi treba omogućiti da ode određeno vrijeme prije učinioca, kako bi se smanjila mogućnost konfrontiranja.

3.7. Pomaganje žrtvi tokom svjedočenja (davanja iskaza)

Ovlašćena lica iz Službe sastaju se sa žrtvom na dan suđenja i u vrijeme koje je određeno za saslušanje, ispred sporednog ulaza u zgradu suda, kako bi se izbjeglo da se žrtva i okrivljeni susretnu.

Ovlašćeno lice prati žrtvu u sudnicu i čeka sa njom u sigurnoj sobi za čekanje prije nego što bude pozvana da svjedoči.

Ako žrtva to traži, ovlašćeno lice je prati na suđenju i sjedi pored nje tokom davanja izjave u svojstvu osobe od povjerenja.

Ako je predviđeno da se svjedočenje vrši putem audio-vizuelne opreme, ovlašćeno lice odvodi žrtvu u posebno određenu prostoriju, objašnjava postupak i sjedi sa njom tokom svjedočenja.

Stvari koje treba objasniti u vezi sa tehničkim uređajima za prenos slike i zvuka:

- *Kada je oprema uključena, svi prisutni u sudu mogu da vide i čuju svjedoka na TV ekranima u sudnici;*
- *Svjedok u video-konferencijskoj prostoriji treba da bude u mogućnosti da na jednom od ekrana vidi i čuje advokata koji postavlja pitanja ili sudiju;*
- *Svjedok ne bi trebao da bude u mogućnosti da vidi okrivljenog ni na jednom ekranu;*
- *Svjedok ne bi trebao da vidi samog sebe na ekranima. Ako je to slučaj, sudski službenik može da isključi tu sliku;*
- *Svjedok treba da bude u mogućnosti da jasno čuje i vidi sudiju i advokate koji postavljaju pitanja, kao i njihove snimljene dokaze, ako je to potrebno.*
- *Svjedok može da traži pauzu, npr. za odlazak u toalet.*
- *Ako dođe do kraćih prekida sjednice, oprema se obično isključuje. Međutim, to nije uvijek slučaj i sud će možda i dalje moći da vidi i čuje svjedoka, iako svjedok ne može ništa da vidi na svom ekranu;*
- *Kada je oprema isključena, ne emituje prenos ili je u kvaru, možete da pomognete svjedoku ili da ga bodrite; međutim, ne smijete razgovarati o predmetu, dokazima ili pitanjima koja im se postavljaju.*

Nakon što se završi svjedočenje žrtve, ovlašćeno lice prati žrtvu van suda, ili sjedi sa njom u sigurnoj prostoriji ako je uznemirena i treba joj vremena da se smiri nakon svjedočenja.

3.8. *Pružanje povratnih informacija žrtvama nakon završetka suđenja*

Nakon završetka suđenja, ovlašćeno lice iz Službe kontaktira žrtvu kako bi je obavijestio o ishodu suđenja. Ako je potrebno, žrtva može da se sastane sa ovlašćenim licem koji joj može detaljno objasniti šta sudska presuda podrazumijeva.

Ovlašćeno lice iz Službe treba da stupi u kontakt sa Upravom za izvršenje krivičnih sankcija i Komisijom za uslovni otpust kako bi obavijestilo oštećene i svjedoke nasilja u porodici i trgovine ljudima o: isteku zatvorske kazne izrečene učiniocu, prije-vremenom puštanju učinioca na slobodu i svim drugim relevantnim informacijama u vezi sa povratkom učinioca u društvo.

Prilog 1 Obrazac 1 – Tromjesečni izvještaj

Institucija	Služba za pružanje podrške oštećenima/svjedocima pri _____	
Izvještaj za mjesec	Od:	Za:
Autor izvještaja		

Ukupan broj ročišta i saslušanja:
Viši sud u _____
Osnovni sud u _____ – krivični predmeti
Sud za prekršaje u _____ – prekršajni predmeti
Ukupan broj svjedoka (punoljetnih): – Pružene informacije: – Pružena podrška prilikom svjedočenja: – Posjete sudu: – Pružena pravna pomoć:
Ukupan broj upućivanja:
Ukupan broj telefonskih poziva Službi:
Ukupan broj zahtjeva poslatih elektronskom poštom:
Ukupan broj zahtjeva za informacijama u vezi sa procjenom oštećenih i svjedoka:
Ukupan broj zahtjeva za pružanje podrške na kojima je Služba radila:
Broj oštećenih sa kojima je obavljen razgovor:
Broj oštećenih sa kojima obavljanje razgovora nije bilo moguće:

Prilog 2 Obrazac 2 – Individualni plan

A. Podaci oštećenog i svjedoka		
Prezime		
Ime		
Pol	M	Ž
Informacije o predmetu		
Kontakt podaci oštećenog		
Datum rođenja (dd/mm/gg)		

B. Datum izrade individualnog plana			
Ime i prezime ovlašćenog lica			
Način na koji je oštećeni stupio u kontakt sa Službom			
Procjena potreba			
Pružene usluge	Usluga	Kontakt osoba	Datum
Upućivanja za			

Napomene važne za predmet:

C. Primljene povratne informacije o upućivanjima:

Usluge	Institucija	Napomene relevantne za status oštećenog

Ovaj Priručnik je nastao uz finansijsku podršku Evropske unije i Savjeta Evrope. Stavovi iskazani u ovom dokumentu se ni na koji način ne mogu smatrati odrazom zvaničnog mišljenja bilo koje od tih strana.

Savjet Evrope je vodeća organizacija za ljudska prava na kontinentu. Obuhvata 47 država, uključujući sve članice Evropske unije. Sve države članice Savjeta Evrope potpisale su Evropsku konvenciju o ljudskim pravima, sporazum čiji je cilj zaštita ljudskih prava, demokratije i vladavine prava. Evropski sud za ljudska prava nadgleda primjenu Konvencije u državama članicama.

www.coe.int

Zemlje članice Evropske unije odlučile su da udruže svoja znanja, resurse i sudbine. Zajedno su izgradile zonu stabilnosti, demokratije i održivog razvoja, zadržavajući kulturnu raznolikost, toleranciju i individualne slobode. Evropska unija poklanja posebnu pažnju razmjeni postignuća i vrijednosti sa zemljama i narodima izvan svojih granica.

www.europa.eu

Finansirano
od strane Evropske
unije i Savjeta Evrope

EUROPEAN UNION

COUNCIL OF EUROPE

CONSEIL DE L'EUROPE

Implementirano
od strane Savjeta Evrope

VRHOVNI SUD
CRNE GORE